
**EESTI ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI
ARENGUKAVA 2006–2010**

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
2. VALDKONNA STRATEEGILISED ALUSED	6
2.1 EESTI JA RAHVUSVAHELISED ARENGUEESMÄRGID	6
2.2 MUUD RIIGISISESED ALUSDOKUMENDID	7
3. KAASATUD MINISTEERIUMID, ISIKUD JA ASUTUSED	8
4. ARENGUKOOSTÖÖ TEGEVUSVALDKONNAD	9
4.1 HETKEOLUKORRA ANALÜÜS.....	9
4.2 EESTI ARENGUKOOSTÖÖ TEGEVUSVALDKONNA ÜLDISED PÕHIMÕTTED.....	12
4.3 EESTI ARENGUKOOSTÖÖ ALAVALDKONNAD, ALAEESMÄRGID JA MEETMED.....	14
4.3.1. <i>INIMARENGU TOETAMINE</i>	14
4.3.2. <i>RAHU, INIMÕIGUSTE TAGAMISE JA DEMOKRAATIA ARENGU TOETAMINE</i>	15
4.3.3. <i>MAJANDUSARENGU TOETAMINE</i>	16
4.3.4. <i>SÄÄSTLIKU ARENGU TOETAMINE</i>	17
4.3.5. <i>ARENGUKOOSTÖÖ ELLUVIIMISE TÕHUSTAMINE</i>	17
4.3.6. <i>TEAVITAMINE JA MAAILMAHARIDUS</i>	23
5. HUMANITAARABI TEGEVUSVALDKOND	24
5.1 HETKEOLUKORRA ANALÜÜS.....	24
5.2 HUMANITAARABI EESMÄRK JA MEETMED	25
6. RAHALISED VAHENDID	26
7. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE JA JUHTIMINE	29

1. Sissejuhatus

Arengukoostöö kui välispoliitika ühe valdkonnaga on Eesti tegelenud alates 1998. aastast. Eesti on kujunenud doonorriigiks, kes teiste demokraatlike riikide kõrval aitab rahvusvahelisel tasandil kaasa maailma üldise stabiilsuse ning heaolu kasvule.

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2006–2010 näol on tegemist valdkondliku strateegiaga, mis reguleerib Eesti avaliku sektori tegevust arengukoostöö ja humanitaarabi valdkonnas järgneval neljal aastal. Valdkonna arengukava väljatöötamise tingis Eesti arengutasemest lähtuv vajadus suurendada oma arengukoostöö ja humanitaarabi panust rahvusvaheliste arengueesmärkide saavutamiseks. Arengukava elluviimise tulemusena peaks Eestist saama omanäoline, rahvusvahelisi arengueesmärke toetav ning üldtunnustatud arengukoostöö põhimõtetest lähtuv doonorriik, kelle abi on partnerriikides oodatud ja nende arengule kasulik ning kellega teised doonorriigid soovivad koostööd teha.

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi ning ka käesolev arengukava lähtuvad rahvusvahelistest arenguteemalistest kokkulepetest ja eesmärkidest, nagu ÜRO aastatuhande arengueesmärgid ja Euroopa Liidu (EL) arenguteemalised otsused. Riigisiselt sätestavad arengukoostöö raamistiku Vabariigi Valitsuse seadus, välissuhtlemisseadus ja Riigikogus kinnitatud “Eesti arengukoostöö põhimõtted”¹. Koos rahvusvaheliste otsustega täiendab arengukava “Eesti arengukoostöö põhimõtteid”. Arengukavas kindlaks määratud tegevuste kaudu soovib Eesti anda oma panuse maailma vähem arenenud riikide ja piirkondade arengu toetamisele ning üleilmse säästliku arengu tagamisele.

Arengukava koostamise eesmärk on muuta Eesti arengukoostöö läbipaistvamaks ja tulemuslikumaks ning määrata kindlaks Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi andmise aluseks olevad tegevusvaldkonnad. Arengukava aitab kaasa Eesti arengukoostöö tulemuslikkuse ja tõhususe tagamisele, olles lähtedokumendiks nii Välisministeeriumile, kes on arengukoostööd koordineeriv asutus, kui ka teistele ministeeriumitele ja valitsusasutustele nende pädevuse piires tehtava arengukoostöö elluviimisel. Omavalitsusüksused ning kodanikuühendused saavad oma pädevuse piires tehtavat arengukoostööd käesoleva arengukava abil paremini kooskõlastada ning seeläbi ühtse Eesti arengukoostööpoliitika kujunemisele otseselt kaasa aidata.

Arengukava määrab kuni 2010. aastani kindlaks Eesti arengukoostöö peamised tegevusvaldkonnad ja olulisemad partnerid riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide kaupa, toob välja arengukoostöö ja teiste poliitikavaldkondade vahelised seosed ning suhestab Eesti arengukoostöö paremini rahvusvahelise arengukoostöö kokkulepete ja eesmärkidega. Arengukava eristab arengukoostööd ja humanitaarabi, sest viimane tugineb teistele põhimõtetele ja sellega seotud tegevused on üldjuhul planeerimatud. Esile on toodud ka Eesti humanitaarabi eesmärgid ja abiandmise viisid.

Eesti võimalused doonorina on üleilmseid arengu- ja humanitaarabivajadusi arvestades piiratud; samas eraldatakse arengu- ja humanitaarabi andmiseks riigisiselt üha enam vahendeid, mis muudab kogu valdkonna poliitika ja tegevuse nähtavamaks. On oluline, et

¹ Riigikogu otsus 15. jaanuarist 2003

praegu arengukavas seatavad eesmärgid ning partnerriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide valik lähtuks, nii palju kui sellise mahuka ja erinevate valdkondadega seotud teema juures võimalik, konkreetselt sellest, mida Eesti oma panusega soovib saavutada. Kuivõrd tegemist on nii Eesti riigiasutuste kui ka kodanike jaoks suhteliselt uue, kuid samas kiiresti areneva poliitikavaldkonnaga, siis on selgetest, kindlaksmääratud põhimõtetest ja eesmärkidest lähtuv tegevuse kavandamine edaspidi avalikkuse paremaks teavitamiseks ja toetuse saamiseks eriti oluline.

Eesti arengukoostöö üldiseks eesmärgiks on aidata kaasa üleilmse vaesuse vähendamisele ja aastatuhande arengueesmärkide saavutamisele.

Eesti arengukoostöö eesmärgid tegevusvaldkonniti on järgmised:

- 1) inimarengu toetamiseks panustada arengumaades hariduse kättesaadavuse suurendamisse ning naiste ja laste olukorra parandamisse;
- 2) rahu ja inimõiguste tagamiseks ning demokraatia arendamiseks toetada arengumaid stabiilsuse kindlustamisel (tsiviilmissioonide ja ÜRO rahuvalve kaudu), demokraatia arendamisel hea valitsemistava juurutamise, kolmanda sektori toetamise ja info – ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) rakenduste kaudu ning inimõiguste tagamisel, keskendudes põlisrahvastele;
- 3) majandusarengu edendamiseks toetada majanduskeskkonna reformimist ja liitumist üleilmse kaubandusvõrgustikuga;
- 4) säästliku arengu tagamiseks panustada arengumaade keskkonnakaitselise suutlikkuse kasvu;
- 5) arengukoostöö elluviimise tõhustamiseks suunata Eesti arengukoostöö panus eelkõige neljale prioriteetsele partnerriigile; tagada, et arengukoostöö oleks ellu viidud partnerlusest ja partnerriigi huvidest lähtuvalt ning silmas pidades pikaajalisi eesmärke; toetada aktiivselt arengukoostööd elluviivaid rahvusvahelisi organisatsioone (EL, ÜRO, Maailmapank, OECD – siin ja edaspidi kasutatavate lühendite ja terminite selgitused on toodud eraldi lisas) ning suurendada nii Eesti avaliku kui ka kolmanda sektori institutsioonide arengukoostööalast võimekust;
- 6) teadlikkuse tõstmiseks tagada olulisemate sihtrühmade teavitamine ning alustada Eestis maailmahariduse tutvustamist noortele.

Eesti kahepoolne arengukoostöö on suunatud eelkõige riikidele, kus Eestil on võimalik oma kogemustele tuginedes pakkuda lisaväärtust ning kes on valmis liikuma demokraatliku ja inimõigustest lähtuva ühiskonna suunas. Sellest tulenevalt on Eesti kahepoolse arengukoostöö prioriteetseteks partnerriikideks Gruusia, Moldova, Ukraina ja Afganistan. Lisaks nimetatud riikidele teeb Eesti koostööd ka teiste arenguriikidest projektipartneritega, kes tunnevad huvi mõne Eesti spetsiifilise kogemuse vastu.

Rahvusvahelised organisatsioonid on üleilmse vaesuse vähendamisel, stabiilsuse tagamisel ja inimõiguste järgimisel asendamatud. Seetõttu on nende tegevuse ja eesmärkide toetamine oluline ka Eesti arengukoostöös. Eesti peab vajalikuks senisest aktiivsemalt panustada lisaks EL-le ka ÜRO süsteemi ja selle arenguküsimustega seotud organisatsioonide, Maailmapanga ja OECD suunal. Lähitulevikus kavatakse Eesti suurendada ÜRO arenguprogrammi, ÜRO lastefondi, ÜRO pagulaste ülemkomissari, ÜRO rahvastikufondi, ÜRO humanitaarasjade koordineerimisbüroo, ÜRO põlisrahvaste fondide, ÜRO keskkonnaprogrammi, ÜRO demokraatia fondi, ÜRO naiste arengu fondi ja üleilmse keskkonnafondi toetamist. Astudes Maailmapanga Rahvusvahelise

Arenguassotsiatsiooni (IDA) liikmeks, kavatseb Eesti rahaliselt panustada multilateraalsesse arengukoostöösse ka IDA kaudu.

Eesti poolt teistele riikidele osutatava **humanitaarabi eesmärgiks** on inimeste päästmine ning loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofides kannatanute abistamine, pöörates eelkõige tähelepanu kõige haavatavamatele elanikkonnarühmadele. Eesti hindab iga humanitaarabi vajadust eraldi ning osutab abi viisil, mis on asjaomases olukorras kõige vajalikum ning kooskõlas ülejäänud abiosutajate tegevusega. Humanitaarabi andmise ja selle koordineerimise eest vastutab Välisministeerium, riigisiselt teeb Välisministeerium koostööd Siseministeeriumi ja Eesti Punase Ristiga. Eesti jätkab rahvusvahelise humanitaarabi süsteemi ja koordineerimise toetamist eelkõige ÜRO humanitaarabi koordineerimise büroo (OCHA) kaudu, panustades ÜRO hädaabi keskmise (CERF) ja ÜRO rahvusvahelisse kriiside hindamise ja koordineerimise süsteemi (UNDAC).

Arengukoostöö ja humanitaarabi arengukavas seatud eesmärkide saavutamiseks kavatseb Eesti suurendada arengukoostöö osakaalu oma välispoliitikas ja selle seotust teiste poliitikavaldkondadega. Eesti suurendab ametlikku arenguabi aastaks 2010 vähemalt tasemeni 0,1% rahvuslikust koguproduktist (RKP) ja püüdleb EL Ministrite Nõukogu 25. mai 2005 otsuses lubatu kohaselt taseme 0,17% RKP-st poole aastaks 2011.

2. Valdonna strateegilised alused

2.1 Eesti ja rahvusvahelised arengueesmärgid

Ükski riik maailmas ei saa endale lubada ükskõiksust mujal maailmas toimuva vastu – vaesus, üleilmsed majandusprobleemid, konfliktid, terrorismi levik ja kliima soojenemine on probleemid, mis mõjutavad kõiki riike ja inimesi ning seetõttu on nende lahendamiseks vajalik ka kõikide riikide ühine panus.

Maailma riigid, sh Eesti, tulid 2005. aasta septembris kokku ÜRO tippkohtumisele, et kinnitada ühist soovi ja vastastikust kohustust anda probleemide lahendamiseks oma võimalustele vastav panus. Koos 2000. aastal vastuvõetud aastatuhande deklaratsiooniga moodustavad need otsused rahvusvaheliselt kokkulepitud eesmärgid, mis arengukoostööga seotud aspektides on kitsamalt sätestatud **ÜRO aastatuhande arengueesmärkidena**.

ÜRO aastatuhande arengueesmärgid 2000

1. **Likvideerida täielik vaesus ja nälg.** Vähendada aastaks 2015 poole võrra nende inimeste arvu, kelle elatis on väiksem kui 1 USA dollar päevas. Vähendada aastaks 2015 poole võrra nende inimeste arvu, kes on näljas.
2. **Saavutada üleilmselt alghariduse kättesaadavus.** Tagada, et aastaks 2015 saavad kõik lapsed omandada alghariduse.
3. **Edendada sugupoolte võrdõiguslikkust ja luua naistele enam eneseteostusvõimalusi.** Tagada, et tüdrukutel oleks aastaks 2015 poistega võrdväärsed kooliskäimisvõimalused.
4. **Vähendada laste suremust.** Vähendada 2015. aastaks 2/3 võrra vastsündinute ja laste suremust.
5. **Parandada emade tervislikku olukorda.** Vähendada 2015. aastaks 2/3 võrra nende naiste arvu, kes surevad sünnitusel või selle tagajärjel.
6. **Võidelda HIV/AIDSi, malaaria jt haigustega.** Peatada HIV/AIDSi levik aastaks 2015 ja hakata seda vähendama. Aastaks 2015 tuleb saavutada malaaria jt levinumate haiguste leviku vähenemine.
7. **Tagada loodussäästlikum keskkond.** Vähendada aastaks 2015 poole võrra nende inimeste arvu, kel ei ole piisavat ligipääsu puhtale joogiveele. Aastaks 2020 tuleb parandada 100 miljoni kodutu olukorda. Lõpetada loodusressursside mittejätksuutlik kasutamine.
8. **Luua ülemaailmne partnerlusvõrk arengu edendamiseks.** Arendada edasi avatud ja mittediskrimineerivat kaubandus- ja finantssüsteemi; arvestada vähemarenenud riikide erivajadustega, võimaldades nende ekspordile vaba ligipääsu turgudele ja kustutades kahepoolsed võlad; võimaldada arenguriikidele juurdepääs kõrgtehnoloogiale ja hädavajalikele mõistliku hinnaga ravimitele; parandada noorte tööhõivet.

Eesti kuulub EL, kes on suurim üleilmne doonor. EL võttis 2005. aasta detsembris vastu oma abi eesmärgid ja põhimõtteid sätestava EL arengupoliitika ühisavalduse. Lisaks on EL liikmesriigid teinud mitmeid ambitsioonikaid otsuseid oma abi suurendamiseks ja tõhustamiseks. Ka Eesti abi tugineb nendele otsustele.

3. Kaasatud ministeeriumid, isikud ja asutused

Eesti arengukoostöö valdkonna strateegilise kavandamise, arengukoostöö elluviimise ja erinevate osaliste tegevuse koordineerimise eest vastutab Välisministeerium.

Välisministeerium:

- esitab Vabariigi Valitsusele Eesti arengukoostöö rakendusplaani, lähtudes käesolevas arengukavas seatud eesmärkidest;
- peab aktiivset poliitilist dialoogi partnerriikidega; kooskõlas partnerriigi vajaduste ja prioriteetidega ning vastavalt Eesti võimalustele lepatakse kokku koostöövaldkondades;
- esindab Eestit ja Eesti arengukoostöö seisukohti rahvusvahelisel tasandil, sh Välisministeeriumi vastutusalasle kuuluvates rahvusvahelistes organisatsioonides;
- hindab olukorda ja vajaduse korral uuendab kahepoolse arengukoostöö elluviimise süsteemi;
- peab tihedat dialoogi teiste doonoritega nii partnerriigi tasandil kui ka rahvusvaheliselt ning valmistab ette kahe- või mitmepoolseid koostööprojekte teiste doonoritega;
- teavitab ja kaasab aktiivselt arengukoostöö elluviimisse teisi arengukoostööga seotud institutsioone, sh teisi ministeeriume ja muid riigiasutusi, kolmanda sektori organisatsioone ja erasektorit.

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava koostamisse, uuendamisse ja rakendamisse on kaasatud ka teised ministeeriumid, omavalitsusüksused ja kodanikuühendused.

Ministeeriumite ettepanekuid arvestades on arengukavas välja toodud teiste ministeeriumite haldusalasse jäävad valdkonnad ja meetmed, kus Eesti kavatses toetada arenguriike. Vajaduse ja võimaluse järgi osalevad teised ministeeriumid oma valdkonna arengukoostööprojektide kavandamisel, elluviimisel ja hindamisel ning arendavad otsesuhteid oma valdkonna institutsioonidega arenguriikides, pidades silmas käesoleva arengukava eesmärke. Ka omavalitsusüksused on aktiivseks partneriks arengukoostööpoliitika kujundamisel ja projektide elluviimisel.

Arengu saavutamine eeldab kogu ühiskonna kaasatust ning selle saavutamiseks on Eesti arengukoostöös parimad võimalused kolmanda sektori esindajatel. Välisministeeriumi ja kodanikuühenduste koostöö eriti teavitamise ja projektide elluviimise vallas aktiveeris aastal 2000. Kolmanda sektori mitmekülgsus ja loomingulisus ning nende suhted partnerriikide kodanikuühendustega muudavad need organisatsioonid ka edaspidi riigisektorile väärtuslikuks partneriks poliitika kujundamises, projektide elluviimises ning avalikkuse teavitamises ja kaasamises.

4. Arengukoostöö tegevusvaldkonnad

4.1 Hetkeolukorra analüüs

Eesti on arengukoostööga ehk arenguriikidele arenguabi andmisega süstemaatiliselt tegelenud 1998. aastast alates. Eesti arengukoostöö sai alguse soovist aidata üleminekumajandusega riike (Lõuna-Kaukaasia ja Lääne-Balkani riigid, Ukraina, Moldova jt) kogemuste jagamise kaudu toime tulema eelseisvate arenguprobleemidega. Algselt ühekordsete kahepoolsete projektidena toimunud abitegevused on nüüdseks saanud poliitilise raamistiku (Riigikogu otsus “Eesti arengukoostöö põhimõtted”), elluviimiseks vajalikud spetsiaalsed haldusstruktuurid (Välisministeeriumi arengukoostöö büroo) ja rakendamisreeglid. Eesti arengukoostöö panuse suurenedes tuleb aga senisest enam tähelepanu suunata arenguabi kavandatumaks, tulemuslikumaks ja jätkusuutlikumaks muutmisele. Selleks tuleb tõsta nii arenguabi andmisega otseselt seotud organisatsioonide ja inimeste võimekust kui ka laiemalt kogu ühiskonna teadlikkust ja valmisolekut.

Õiguslik alus

Eesti arengukoostöö alusdokumendiks on Riigikogus 15. jaanuaril 2003 heaks kiidetud **“Eesti arengukoostöö põhimõtted”**. Dokument määrab kindlaks Eesti arengukoostöö üldised eesmärgid ja prioriteedid ning arengukoostöö elluviimise erinevad vormid. Vabariigi Valitsuse seadus ja välissuhtlemisseadus sätestavad täpsemalt arengu- ja humanitaarabi andmise mehhanismid, muu hulgas ka selle, et Eestis vastutab arengukoostöö ja humanitaarabi kavandamise, elluviimise ja sellesuunalise poliitika koordineerimise eest Välisministeerium. Elluviidava tegevuse konkreetset protseduuri on määratud Vabariigi Valitsuse määrusega “Arengu- ja humanitaarabi andmise kord” (RTL 2003, 37, 248) ning välisministri määrusega “Arengukoostööprojekti ja arengukoostööprojekti aruande vormid” (RTL 2003, 60, 843). Tulenevalt välissuhtlemisseadusest on Välisministeeriumi juhtida ministeeriumitevaheline arengukoostöö komisjon, kuhu kuuluvad alaliste liikmetena peale Välisministeeriumi ka teiste valdkonna seisukohalt olulisemate ministeeriumite esindajad. Komisjoni töö eesmärk on tagada Eesti arengukoostööprojektide kõrge kvaliteet: hinnatakse nii projektide vajalikkust ja mõju kui ka nende tehnilist teostatavust.

Rahalised vahendid

1998. aastal planeeriti Eestis esmakordselt Vabariigi Valitsuse reservist 7 miljonit krooni teiste riikide arengu toetamiseks. Alates 2004. aastast on arengukoostöö elluviimiseks ja humanitaarabi andmiseks vahendid Välisministeeriumi eelarves. 2008. aastal on Välisministeeriumi eelarves spetsiaalselt arengukoostööks ja humanitaarabiks ette nähtud 60 miljonit krooni.

OECD arenguabi komiteele (DAC) esitatava raporti kohaselt, mis koondab endas Välisministeeriumi, teiste ministeeriumite ja muude riigiasutuste ning kohalike omavalitsuste eelarvest tehtud arengukoostööks loetava tegevuse, kujunes 2003. aasta arengukoostööks kulutatud kogusummaks 27 mln krooni ehk 0,02% rahvuslikust koguproduktist ehk RKP-st ja 2004. aastal 103 mln krooni ehk 0,08% RKP-st. Hüppeline tõus võrreldes 2003. aasta andmetega on tingitud Eesti sissemaksest EL eelarvesse, millest on eraldatud teatud summa Euroopa Komisjoni arengukoostöö ja humanitaarabi programmideks (72,4 mln krooni).

EL võttis 2002. aasta Barcelona tippkohtumisel vastu poliitilise otsuse suurendada arengukoostööks suunatavaid vahendeid aastaks 2006 tasemele 0,39% RKP-st, kusjuures

mitte ühelgi liikmesriigil ei tohiks see tase jääda madalamaks kui 0,33% RKP-st. 23. ja 24. mail 2005 toimunud arengukoostööd käsitletud EL üldasjade ja välissuhete nõukogu (GAERC) püstitas EL liikmesriikidele uue vahe-eesmärgi: nn uued liikmesriigid peaksid püüdma tõsta oma arenguabi taseme 0,17%-ni RKP-st aastaks 2010 ja 0,33%-ni RKP-st aastaks 2015, nn vanad liikmesriigid kohustuvad vastavalt jõudma tasemeni 0,51% ja 0,7%. Eesti valitsus otsustas mais 2005 tõsta aastaks 2010 Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi vahendid vähemalt 0,1%-ni RKP-st. Selle arenguabi taseme saavutamiseks vajalik ajakava sisaldub ka "Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukavas 2006–2010" (tabel 1). 25. oktoobril 2007 arutas valitsuskabinet raamdokumenti "Eesti EL poliitika 2007–2011" ning otsustas seada arengukoostööks suunatavate vahendite suuruse puhul eesmärgiks EL soovitusliku eesmärgi, s.o 0,17% RKP-st saavutamise aastaks 2011 (tabel 2).

Kui 2005. aastal oli Eesti kogupanus rahvusvahelisse arengukoostöösse ehk ODA (*Official Development Assistance*) 120 miljonit krooni ehk 0,08% RKP-st ja 2006. aastal ligi 180 mln krooni ehk 0,09% RKP-st, siis 2007–2009 aasta arenguabi ODA protsent jääb tõenäoliselt samale tasemele, kuna eraldatavate summade olulist kasvu ei prognoosita ja RKP on tõusnud. Tulenevalt nimetatud teguritest on arengu- ja humanitaarabi suurendamine ja rahvusvaheliste kohustuste täitmine Eestile lähiajal suureks proovikiviks. EL riikide keskmine ametliku arenguabi näitaja oli vastavalt OECD statistikale 2006. aastal 0,36% RKP-st (suurim Rootsi 0,94% ja väikseim Kreeka 0,17%). ÜRO-s on doonorriigid lubanud kasvatada arengukoostöö vahendid 0,7%-ni RKP-st. Selle tasemeni on praeguseks jõudnud EL liikmesriikidest Taani, Holland, Rootsi ja Luksemburg ning mitte-EL riikidest Norra.

Arengukoostöö elluviimine ja selleks vajalikud struktuurid

Kui 2002. aastal tehtud otsuse kohaselt olid arengukoostöö prioriteetseteks piirkondadeks Ida- ja Kagu-Euroopa ning Lõuna-Kaukaasia, siis tulenevalt soovist muuta Eesti arengukoostöö tulemuslikumaks ja kavandatavamaks ning koostöö partnerriikidega pikemaajalisemaks ja tihedamaks, keskendub Eesti alates aastast 2006 neljale prioriteetriigile: Gruusiale, Moldovale, Ukrainale ja Afganistanile. Partnerriikide valiku tegemisel on lähtutud nende riikide vajadustest ja Eesti abi lisaväärtusest nende riikide arengule. Samuti lähtub Eesti arengukoostöö põhimõttest, et vastutus oma arengu eest lasub eelkõige arenguriikidel endil.

Elluviidud projektid on hõlmanud väga erinevaid sektoreid: pangandus, erastamine, vaba meedia, infotehnoloogia, ühiskonna Internetiga varustamine, keskkonnakaitse, kohalike omavalitsuste areng, riigi administratsiooni suutlikkuse tõstmine, samuti on läbi viidud mitmeid seminare rahvusvaheliste organisatsioonidega liitumise teemadel, nt liitumisläbirääkimised WTO ja EL-ga.

Lühiajalistelt ja väikesemahulistelt tehnilise abi projektidelt, mis koosnevad enamasti partnerriikide vastava ala ekspertide koolitustest, on üha rohkem edasi liigutud pikemaajalistele ja mahukamatele projektidele. Lähtudes arusaamast, et jagades vastutust ja ühildades võimalused on võimalik paremini panustada maailma üldise stabiilsuse ja heaolu kasvule ning lahendada partnerriikide tõstatatud probleeme, loodab Eesti tulevikus arengukoostöö tõhustamiseks ka kolmepoolse koostöö süvenemisele.

Multilateraalne arengukoostöö

Vabatahtlike annetuste kaudu on Eesti toetanud multilateraalset arengukoostööd alates 1998. aastast. Rahalisi annetusi on regulaarselt tehtud Rahvusvahelise Punase Risti Komiteele (ICRC), ÜRO lastefondile (UNICEF), ÜRO inimõiguste kaitsega seotud

fondidele, ÜRO arenguprogrammile (UNDP), ÜRO humanitaarasjade koordineerimisbüroole (OCHA), ÜRO pagulaste ülemvoliniku ametile (UNHCR), ÜRO rahvastikufondile (UNFPA) ja ÜRO põlisrahvastega seotud fondidele; annetatud on ka rahvusvaheliste organisatsioonide loodud sihtotstarbelistele fondidele, nt OSCE Moldovast Vene vägede väljaviimise fond. Oma rolli tugevdamiseks doonorina kavatseb Eesti olla aktiivseks liikmesriigiks arengukoostöö seisukohalt olulistest rahvusvahelistes organisatsioonides nagu EL, ÜRO, Maailmapank, suurendada panuseid ÜRO arengukoostööorganisatsioonide toetamiseks, astuda Maailmapanga Rahvusvahelise Arenguassotsiatsiooni (IDA) liikmeks ning alustada panustamist multilateraalsesse arengukoostöösse ka IDA kaudu.

Institutsioonid

Välisministeeriumi välismajanduse ja arengukoostöö osakonna arengukoostöö büroos töötab 8 ametnikku. Lisaks on Eesti alalise esindusse EL ja ÜRO juurde lähetatud arengukoostööga tegelevad diplomaadid. Üha kasvavat rolli mängivad ka sihtriike ja asjassepuutuvaid rahvusvahelisi organisatsioone kureerivad osakonnad. Kasvavat huvi ja valmisolekut arengukoostöös osaleda ning ka arenguabi projekte ellu viia on üles näidanud teised ministeeriumid, muud riigiasutused, maavalitsused ja kohalikud omavalitsused.

Välisministeeriumi eelarvest finantseeritud kahepoolsetest arengukoostööprojektidest on kodanikuühenduste poolt ellu viidud 2003. aastal 7, 2004. aastal 11, 2005. aastal 10, 2006. aastal 11 ja 2007. aastal 13 arengukoostööprojekti. Arengukoostööst huvitatud kodanikuühendusi ühendab 2002. aastal loodud Arengukoostöö Ümarlaud, mis on kujunenud arengukoostöö elluviimisel efektiivseks partneriks. Oluline on jätkuvalt tihendada koostööd kodanikuühendustega, kelle potentsiaalne roll nii poliitika kujundamisel kui ka projektide elluviimisel on suur.

Teavitamine

Aasta-aastalt on kasvanud elanikkonna teadlikkus ning muutunud suhtumine arengukoostöösse ja arengumaade abistamisele. 2008. aasta aprillis läbi viidud avaliku arvamuse uuringust selgub, et globaalsetest temadest huvitatud elanikkonna osa on võrreldes 2005. aastal läbi viidud sarnase uuringuga kasvanud 57%-lt 67%-le. Samas ei ole kursisolek Eesti arengukoostööga kolme aastaga elanikkonna seas kasvanud. Teemaga on hästi või teatud määral kursis 81% elanikkonnast. Neist hästi on teemaga kursis 7% ning teemast ei tea midagi 17%. Uuringutest selgus ka, et arvamusiidrid ennekõike (97%), aga ka iga kolmas elanik neljast on veendunud, et Eesti peab abistama vaesemaid ja vähemarenenud riike. Elanikkonna seas on toetus arengukoostööle 3 aastaga kasvanud 11% võrra ning seda võib seostada kasvanud elatusasemega. Arengukoostöö suhtes on tõrjumal seisukohal 21% elanikest ning 1% arvamusiidritest.

Argumendid Eesti arengukoostöö kaitseks on elanikel ja arvamusiidritel veidi erinevad. Elanikud nimetasid põhjendustena abi seda vajavatele inimestele, moraalselt kohust abi anda ning kasu suhete arendamisele abistatavate riikidega. Kuigi seda küsimust küsiti 2005. aastal pisut teisiti, on põhjenduste esikolmik jäänud samaks. Spontaanselt nimetas 3% elanikest veel seda, et tuleb abistada, kuna ka Eestit on varem palju aidatud. Arvamusiidrid tõid kõige enam välja moraalselt kohust abistada, rahu ja julgeoleku tagamist arengukoostöö kaudu ning seda, et Eesti on piisavalt arenenud, et endale abistamist lubada. Samuti rõhutati julgeolekuaspekti, mida keskmisest sagedamini tõi välja ka kolmas sektor.

Pidades silmas ÜRO arenguprogrammi soovitusi eraldada arengukoostööks, maailmahariduseks ja avalikkuse teavitamiseks vähemalt 3% ametlikust arenguabist, on järjekindlalt suurenenud ka Eesti arengukoostöö teavitamiseks ettenähtud rahalised

vahendid. 2006. aastal moodustas teavitamine Välisministeeriumi eelarvest 0,5%, 2007. aastal 5,2% ja 2008. aastal 4,2%.

Senine teavitustöö on suuresti toimunud koostöös Arengukoostöö Ümarlaua MTÜ-ga. Üheskoos on viidud ellu maailmahariduse projekt GLEN, arengukoostöö teavitustöö projekt "Terveilm" ja laiale avalikkusele suunatud kogupereüritus "Maailmapäev". Lisaks on valminud mitmed filmid ja infomaterjalid ning arengukoostööd käsitlevat informatsiooni edastav Interneti-portaal terveilm.net. Samuti on osaletud mitmetel arengukoostööteemalistel teavitusseminaridel kas kaaskorraldaja või esinejatena. Et tõsta veelgi üldist avalikkuse teadlikkust arengukoostööst, on vaja planeeritumat ja laiahaardelisemat teavitust. Välisministeerium plaanib koostöös teiste organisatsioonidega hakata süsteemsemalt tegelema maailmahariduse andmisega noortele ja luua võimalused pikaajaliseks sisuliseks tegevuseks õpetajate teadmiste ja oskuste tõstmiseks maailmahariduse teemade õpetamisel.

4.2 Eesti arengukoostöö tegevusvaldkonna üldised põhimõtted

Eesti arengukoostöös jälgitakse, et läbivalt oleks tagatud:

- inimõiguste järgimine
- sooline võrdsuslikkus
- keskkonnasäästlikkus.

Lähtumine partnerlusest ja partnerriigi prioriteetidest

Et saavutada jätkusuutlikke tulemusi ning tagada selleks vajalik partnerriigi vastutus ja motiveeritus, lähtub Eesti arengukoostöös partnerriigi vajadustest, prioriteetidest ja arengustrateegiast. Eesti toetab Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioonis (OECD) 1996. aasta mais vastu võetud täiendatud koostööstrateegiat (*Shaping the 21st Century: The Contribution of Development Co-operation*), mille kohaselt on koostöö aluseks just selline partnerlus.

Eesti kavatseb arengukoostöö kavandamisel ja elluviimisel lähtuda partnerriigi arengustrateegiast, nagu riiklikud vaesuse vähendamise strateegiad (PRSP). Partnerriigi ühiskonna suurema kaasatuse saavutamiseks soovib Eesti teha arengukoostöö kavandamisel, elluviimisel ja hindamisel koostööd võimalikult paljude partnerriigi ühiskonnarühmadega, sh kolmanda sektori, parlamendiliikmete, erasektori ja kohalike esindusorganitega.

Tõhus koordineerimine ja täiendavus

Abi tulemuslikkus sõltub suurel määral kõigi partnerite koostööst, sh doonorriikide ja -organisatsioonidega, kelle huvid, eesmärgid, abistruktuurid, -protsessid ja -tingimused erinevad tihti üksteisest. Harmoneerimine ja koordineerimine annab tõhusamaid tulemusi, kui seda tehakse partnerriigi tasandil ning partnerriigi juhtimisel. Suurema koordineerimise saavutamiseks arvestab Eesti oma arengukoostöö kavandamisel ja elluviimisel partnerriigi ja teiste doonorite tegevust konkreetsetes valdkonnas, osaledes aktiivselt partnerriikides tegutsevates abi harmoneerimise struktuurides. Eesti lähtub oma tegevuses EL nõukogu harmoneerimise lõppjärgeldustest ja arenguabi harmoneerimise 2005. aasta Pariisi deklaratsioonist.

Lähtumine pikaajalistest eesmärkidest ja tulemustest

Et saavutada kestmamaid tulemusi ning partnerriigi suuremat vastutust ja kaasatust, on rahvusvaheline arengukoostöö liikumas üksikprojektidelt pikaajaliste tervet sektorit hõlmavate koostööprogrammide ja eelarvetoetuste suunas. Eesti püüab järjest enam projektide kavandamisel ja hindamisel lähtuda pikemaajalistest projektiüledest eesmärkidest. Selleks on oluline siduda üksikprojektid partnerriigi ja valdkonna arengustrateegiatega pikemaajaliste eemärkide ja programmidega ning arendada nendes partnerriikides, kus haldussuutlikkus lubab, prioriteetsetes sektorites pikaajalist erinevaid tasandeid ja institutsioone hõlmavat koostööd, mis tugineb mitmeaastastele programmidele.

Poliitikavaldkondade sidusus

Arengukoostöö eesmärkide saavutamise jaoks on oluline Eesti arengukoostöö tulemuslikumaks muutmise ja selleks ettenähtud vahendite suurendamise kõrval vaadata kaugemale kitsastest arengukoostöö piiridest ning analüüsida, kuidas teised poliitikavaldkonnad saavad kaasa aidata arengukoostöö eesmärkide saavutamisele. Ka teised valdkonnad avaldavad juba praegu positiivset mõju arengumaadele ja arengueesmärkide saavutamisele, näiteks rahutagamise, demineerimise jt. Koosõlas EL seatud prioriteetidega on arengukoostööd mõjutavad olulisimad poliitikavaldkonnad muu hulgas teised välispoliitika valdkonnad, väliskaubanduspoliitika, julgeolekupoliitika, keskkonnapoliitika, põllumajanduspoliitika, migratsioonipoliitika ning teadus- ja innovatsioonipoliitika. Eesti püüab rahvusvahelise arengukoostöö toetamiseks suurendada nimetatud poliitikavaldkondade seotust ja institutsioonide koostööd oma poliitika elluviimisel.

4.3 Eesti arengukoostöö alavaldkonnad, alaeesmärgid ja meetmed

Lähtudes 2. peatükis kirjeldatud rahvusvahelistest otsustest, on Eesti arengukoostöö välispoliitika lahutamatu osana suunatud vaesuse vähendamisele, majandusliku ja sotsiaalse stabiilsuse ning rahu, demokraatia ja inimõiguste järgimise tagamisele maailmas kooskõlas säästva arengu rahvusvaheliselt heakskiidetud põhimõtetega.

Eesti tunnustab üleilmsete arenguprobleemide lahendamisel võimalikult kõikehõlmavat lähenemist: julgeoleku, inimõiguste ja demokraatia tagamine ning keskkonna- ja arenguküsimused on omavahel tihedalt seotud, ühe valdkonna edendamine viib edasi ja toetab ka teisi. Arengukoostöö eesmärkide saavutamiseks teeb Eesti kahepoolset arengukoostööd ning osaleb multilateraalses arengukoostöös.

I STRATEEGILINE EESMÄRK: globaalse vaesuse vähendamine ja aastatuhande arengueesmärkide saavutamine

I ALAVALDKOND:

4.3.1. INIMARENGU TOETAMINE

Alaeesmärk 1: Arenguriikides hariduse kättesaadavamaks muutumine ning hariduse, sealhulgas kutsehariduse, kvaliteedi tõstmine Eesti kogemustele tuginedes

Hetkel elab maailmas üle 1 miljardi inimese täielikus vaesuses, suur osa neist Sahara-taguses Aafrikas. Enamikul neist puudub juurdepääs algharidusele, elementaarsetele arstiabile ja avalikele teenustele. Alghariduse kättesaadavuse tagamine on jätkusuutlik ja pikaajaline investering, mis aitab kaasa nii inimeste võimaluste kasvule kui ka ühiskonna arengule. Enam kui 100 miljonile lapsele alghariduse tagamine on ka üks üleilmsetest aastatuhande arengueesmärkidest. Kuna innovatsiooni mootoriks on ennekõike hariduse ja teaduse rolli suurendamine rahvusliku rikkuse loomisel, toetab Eesti aktiivselt ka indiviidide arenguvõimalusi partnerriikides, pakkudes partnerriikide noortele õppimise ja täiendamise võimalusi Eesti õppeasutustes ja toetades noorteadlaste koolitusvõrgustikke.

MEEDE (AE1-M1): multilateraalsete organisatsioonide toetamine – vabatahtlikud annetused ÜRO lastefondile (UNICEF), ÜRO arenguprogrammile (UNDP), ÜRO tütarlaste hariduse algatusele (UNGEI) ja teistele erifondidele, eesmärgiga parandada hariduse kättesaadavust ja kvaliteeti arengumaades, eriti vähim arenenud riikides.

MEEDE (AE1-M2): koostöö arendamine partnerriikidega – koostöösuhete arendamine ja kahepoolsete arengukoostööprojektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine partnerriikide haridussüsteemide edendamiseks, sh kutseharidussüsteemide - ja õppeprogrammide toetamine ning individuaalsete stipendiumite andmine.

Alaeesmärk 2: Arenguriikides vaesuses elavate laste ja naiste olukorra parandamine

Kõige raskemates tingimustes elavad arengumaades lapsed ja naised – neil on väikseimad võimalused oma elujärje parandamiseks ning seetõttu on nad ka haavatavamad ühiskonnarühmad. Seepärast pöörab Eesti eraldi tähelepanu nende kahe sihtrühma olukorra parandamisele arenguriikides. Ka kolm aastatuhande arengueesmärki on otseselt suunatud naiste ja laste olukorra parandamisele.

MEEDE (AE2-M1): multilateraalsete organisatsioonide toetamine – vabatahtlikud annetused ÜRO naiste arengu fondi (UNIFEM) ja ÜRO rahvastiku organisatsiooni (UNFPA) arenguriikides naiste õigusi ja võimalusi toetavate programmide elluviimiseks. Võimaluse korral teiste abiorganisatsioonide laste ja naiste olukorda parandavate sihtotstarbeliste projektide finantseerimine.

MEEDE (AE2-M2): koostöö arendamine partnerriikidega – kahepoolsete projektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine partnerriikide naiste ja laste õiguste ja võimaluste toetamiseks.

II ALAVALDKOND:

4.3.2. RAHU, INIMÕIGUSTE TAGAMISE JA DEMOKRAATIA ARENGU TOETAMINE

Areng, rahu ja julgeolek ning inimõigused on omavahel tihedalt seotud. Ilma arenguta ei saa loota rahu püsimisele ning ilma rahuta ei saa toimuda arengut, samuti kui inimõiguste tagamine on stabiilse arengu eeltingimuseks ja areng aitab kaasa inimõiguste kaitse tugevdamisele. Konfliktid on jätkuvalt üheks peamiseks vaesuse põhjustajaks arengumaades, lisaks on Maailmapanga andmetel relvastatud konfliktid 15 korda tõenäolisemad puhkema vaesemates riikides. Eesti peab oluliseks tegeleda probleemide algpõhjustega, et pikas perspektiivis vähendada vajadust likvideerida tagajärgi.

Alaesmärk 3: Arenguriikides rahu ja stabiilsuse tagamisele kaasaaitamine

Enamik Eesti tegevusest arengumaades rahu ja julgeoleku tagamiseks, nagu osalemine rahvusvahelises rahu-tagamises ja konfliktijärgsete riikide ülesehituses rahuvalvemissioonide kaudu erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide (ÜRO, EL) egiidi all, ei ole oma iseloomult küll otsene arengukoostöö, kuid teatud osa sellest tegevusest (nt demineerimine, väikerelvade kogumine) on siiski arengukoostööna arvestatav. Samuti toetab Eesti erinevates partnerriikides julgeolekusektori reforme, sh riigikaitsega seotud tegevusi, mis on vastavuses OECD ja Eesti arengukoostöö põhimõtetega. Julgeolekusektori reformide toetamine hõlmab riigi kõigi julgeolekuga tegelevate asutuste ülesehitamist, reformimist ja nõustamist demokraatlike väärtuste ja hea valitsemistava kohaselt.

MEEDE (AE3-M1): multilateraalsete organisatsioonide toetamine – Eesti ekspertide osalemise korraldamine rahvusvahelistes (ÜRO, EL) kriisi ennetavates ja/või lahendavates tsiviilmissioonides nii partnerriikide kui ka teiste arenguriikide stabiilsuse tagamiseks; ÜRO rahuvalvemissioonide kaasrahastamine; ÜRO, EL ja vajaduse korral teiste rahvusvaheliste organisatsioonide arengumaade politsei- ja õigussüsteemi demokratiseerimise toetamiseks elluviidavate projektide ja programmide kaasfinantseerimine ja elluviimises osalemine, eelkõige prioriteetsetes partnerriikides.

MEEDE (AE3-M2): koostöö arendamine partnerriikidega – koostöösuhete arendamine ja kahepoolsete arengukoostööprojektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine julgeolekusektori (politsei-, piirivalve-, õigus- ja riigikaitse-süsteemi demokratiseerimine jne) toetamiseks partnerriikides; partnerriikide suunaliste koostöösuhete arendamine teiste doonorriikidega.

Alaeesmärk 4: Demokraatia areng ja hea valitsemistava juurutamine arenguriikides

Eesti peab stabiilse jätkusuutliku arengu eelduseks demokraatlikel väärtustel põhineva ühiskonna olemasolu ning hea valitsemistava eksisteerimist riigikorralduses. Eesti enda kogemus on näidanud, et üheks tänapäeva ühiskonna avatumaks ja kaasavamaks muutmise vahendiks on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, mille kättesaadavuse suurendamine ning ühiskonna demokraatliku toimimise kasuks rakendamine on tänapäeva arengu seisukohalt hädavajalik. Arengu seisukohalt on vältimatu ka vaba meedia olemasolu ning kodanikuühiskonna eksisteerimine ja koostöö riigisektoriga.

MEEDE (AE4-M1): koostöö arendamine partnerriikidega – koostöösuhete arendamine ning kahepoolsete projektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine järgmistes valdkondades:

- partnerriikide demokraatia arengu ja hea valitsemistava, sh demokraatliku kohaliku omavalitsuse põhimõtete juurutamise toetamine;
- partnerriikide kolmanda sektori ja meedia arengu toetamine;
- partnerriikides IKT võimaluste, sh e-valitsemise, kasutamise toetamine ühiskondlike protsesside avatumaks ja kodanikukesksmaks muutumisel;
- partnerriikide suunaliste koostöösuhete arendamine teiste doonorriikidega.

MEEDE (AE4-M2): multilateraalsete organisatsioonide toetamine – vabatahtlike annetuste kaudu ÜRO demokraatia fondi (UNDEF) demokraatia arengut toetava tegevuse kaasfinantseerimine arenguriikides; osalemine OSCE ja EL valimissioonides, et toetada õiglaste ja vabade valimiste läbiviimist arengumaades.

Alaeesmärk 5: Inimõiguste tagamine arenguriikides, pöörates erilist tähelepanu põlisrahvaste õigustele ja arengule

Inimõiguste tagamine on oluliseks eelduseks ja vahendiks vaesuse vähendamisel. Nii inimõiguste kui ka sotsiaalse heaolu seisukohalt on tihti eriti tõrjutud olukorras paljud põlisrahvad. Eesti toetab põlisrahvaste õigusi ja heaolu rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu.

MEEDE (AE5-M1): multilateraalsete organisatsioonide tegevuse toetamine – vabatahtlike annetuste kaudu ÜRO põlisrahvaste fondidele nende põlisrahvaste õiguste ja arengu suunalise tegevuse toetamiseks.

III ALAVALDKOND:

4.3.3. MAJANDUSARENGU TOETAMINE

Alaeesmärk 6: Arenguriikide majandusarengu ning rahvusvahelise kaubandussüsteemi liberaliseerimise toetamine

Vaesuse vähendamise oluliseks eeltingimuseks on majandusareng. See eeldab muu hulgas eraettevõtluse arenguks ja välisinvesteeringute riiki meelitamiseks sobiva majanduskeskkonna olemasolu ning juurdepääsu üleilmsele kaubandusturule. Seepärast toetab Eesti arengumaade majanduskeskkonna reformimist, panustades eelkõige sealse õigussüsteemi ja vajalike institutsioonide arengusse. Eesti, olles oma arengus palju võitnud avatud ja liberaalsest majanduspoliitikast, toetab aktiivselt ka üleilmsete kaubandusreeglite liberaliseerimist ning ekspordi- ja omamaiste toetuste ning tollipiirangute vähendamist WTO-s. Tunnistades, et paljud arengumaad, eriti vähim

arenenud riigid, ei ole valmis veel kaubandusreeglite suuremal liberaliseerimisel üleilmsest kaubandusturust osa saama, toetab Eesti ka vähim arenenud riikide väliskaubandusvõimekuse arendamist.

MEEDE (AE6-M1): koostöö arendamine partnerriikidega – kahepoolsete projektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine partnerriikide majanduskeskkonna ning väliskaubandus- ja tollisüsteemidega seotud institutsioonide reformimiseks.

MEEDE (AE6-M2): multilateraalsete organisatsioonide toetamine – rahvusvaheliste kaubandusreeglite liberaliseerimise ning ekspordi- ja omamaiste toetuste ning tollipiirangute vähendamise toetamine WTO-s; panustamine WTO sihtfondidesse, mille eesmärgiks on tõsta vähim arenenud riikide suutlikkust rahvusvahelistel kaubandusturgudel osalemiseks; doonorina Maailmapanga IDA tegevuste toetamine.

MEEDE (AE6-M3): koostöö teiste arenguriikidega – veel väljaspool WTO-d olevate ja liituda soovivate arengumaade organisatsiooniga liitumise ettevalmistamise toetamine.

IV ALAVALDKOND:

4.3.4. SÄÄSTLIKU ARENGU TOETAMINE

<u>Alaeesmärk 7: Keskkonnasäästliku arengu toetamine ja rahvusvaheliselt seatud keskkonnastandardite saavutamine arenguriikides</u>
--

Jätkusuutliku arengu saavutamise vältimatuks eeltingimuseks on keskkonna ja loodusressursside säästlik kasutamine. Seepärast on Eesti arengukoostöö üks eesmärke aidata nii partnerriikides kui ka üleilmisel tasandil kaasa keskkonna seisukohalt jätkusuutlike lahenduste leidmisele. Loodussäästlikuma keskkonna tagamine on ka üks aastatuhande arengueesmärke.

MEEDE (AE7-M1): koostöö arendamine partnerriikidega – kahepoolsete arengukoostööprojektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine keskkonnakaitse ja keskkonnakaitsega seotud institutsioonide arengu toetamiseks, eriti veemajanduse ja metsanduse valdkonnas.

MEEDE (AE7-M2): multilateraalsete organisatsioonide toetamine – vabatahtlike annetuste kaudu toetada rahvusvahelisi keskkonnaorganisatsioone – ÜRO keskkonnaprogramm (UNEP) ja Ülemaailmne Keskkonnafond (GEF) – nende tegevuses keskkonnasäästliku arengu toetamisel arengumaades.

V ALAVALDKOND:

4.3.5. ARENGUKOOSTÖÖ ELLUVIIMISE TÕHUSTAMINE

<u>Alaeesmärk 8: Kahepoolse arengukoostöö süsteemi täiustamine ja tegevuse suunamine eelkõige prioriteetsetele partnerriikidele – Afganistanile, Gruusiale, Moldovale ja Ukrainale</u>

Et anda suurim panus eespool toodud eesmärkide saavutamiseks ning tulenevalt soovist kasutada tõhusalt inimressurssi ja rahalisi võimalusi, suunab Eesti oma arengukoostöö piiratud arvule partnerriikidele, kelle arengule saab Eesti oma teadmiste ja vahenditega

lisaväärtust pakkuda. Eesti on prioriteetsete partnerriikide valiku tegemisel lähtunud järgmistest asjaoludest:

1) arenguriikide vajadused ja prioriteetidid. Eesti saab ja tahab kaasa aidata vaid nende riikide arengule, kus on selge vajadus abi järele ning kus on võetud vastutus oma arengu eest. Lisaks on arengukoostöö tulemuslikkuse saavutamiseks partnerriigis vaja arengut soosivat keskkonda, sh demokraatiale suunatud riigivalitsemist ning abi vastuvõtmiseks vajalikku haldussuutlikkust. Eesti peab partnerriikide puhul oluliseks jälgida demokraatia arengut – püüdlust demokraatliku ja head valitsemistava järgiva valitsuskorralduse poole; korruptsiooni ulatust ja sellevastaseid samme – korruptsioon on takistuseks nii riigi arengule kui ka arenguabi eesmärgipärasele kasutamisele; valitsuse prioriteete ja pühendumust vaesuse vähendamisele – partnerriigi valitsuse motiveeritus olukorda muuta ja rahvusvahelistele nõuetele vastavate arengustrateegiate (nt PRSP-de) olemasolu; haldussuutlikkust abi vastuvõtmiseks ja ka teiste doonoritest partnerite olemasolu.

2) Eesti enda suutlikkus. Arvestades Eesti rahaliste ja inimressursside piiratust, on oluline lähtuda partnerriigi arengusse panustamisel ja lisaväärtuse pakkumisel eelkõige Eesti võimalustest, kuid samamoodi tuleb arvesse võtta olemasolevaid poliitilisi, majanduslikke ja kultuurilisi suhteid Eesti ja partnerriigi nii riiklike kui ka muude institutsioonide vahel. On loomulik, et Eesti avalikkus, kodanikuühendused ja meedia on huvitatud partnerriigi arengust ja Eesti panustamisest.

Lähtudes koostöö intensiivsusest, jagunevad Eesti arengukoostöö partnerriigid prioriteetseteks partnerriikideks ja projektipartneriteks.

Eesti arengukoostöö prioriteetsed partnerriigid aastateks 2006–2010 on järgmised (tähestikulises järjekorras):

Afganistan

Elanike arv: 28,8 miljonit

SKP elaniku kohta (2004. a prognoos, ostujõupariteedi alusel): 800 USA dollarit

Inimarengu näitajalt maailma riikide seas (2003): 173.

Vaesuses elavate inimeste osakaal (2001)²: 70% alla 2 USA dollari päevas

Alghariduse kättesaadavus: ~30%³

Afganistan on üks maailma vaesemaid riike ja sealsed inimarengu näitajad on ühed madalaimad. Enamik riigi elanikkonnast elab täielikus vaesuses, eriti naised ja lapsed (40% alla 3-aastastest lastest kannatab kroonilise alatoitumuse all). Praeguse arengutempo juures on Afganistanil probleeme pea kõigi aastatuhande arengueesmärkide saavutamiseks. Riigi suurimaks arenguprobleemiks on sealne ebastabiilsus ja julgeoleku puudumine, mille saavutamine on jätkusuutliku arengu eelduseks. Demokraatia arendamiseks on tehtud esimesed sammud, kuid riigistruktuurid töötavad jätkuvalt peamiselt välisabi toel ning riigi ülesehitusprotsessis on käia veel pikk tee. Selle toetamiseks on Afganistani valitsuse ja rahvusvahelise üldsuse vahel sõlmitud kokkuleppe (*Afghan Compact*), mille elluviimisel on juhtiv roll just Afganistanil endal. Sellest tulenevalt on abivajadus Afganistanis suur ning Eesti panus selle maailma ühe vaeseima riigi abistamiseks on väga oodatud.

² Maailmapanga hinnang, Afganistani riiklik inimarengu raport 2004

³ Afganistani riiklik inimarengu raport 2004

Gruusia

Elanike arv: 4,5 miljonit

SKP elaniku kohta (2005. a, ostujõupariteedi alusel): 3365 USA dollarit

Inimarengu näitajalt maailma riikide seas (2007/8): 96.

Vaesuses elavate inimeste osakaal: 54.5% alla riikliku vaesuspiiri, 6.5% täielikus vaesuses (alla 1 USA dollari päevas)⁴

Gruusia, mis asub geopoliitiliselt keerulises Lõuna-Kaukaasia piirkonnas ning on kogu iseseisvusaja vaevelnud territoriaalsete konfliktide käes, on pärast 2003. aastal aset leidnud rooside revolutsiooni asunud otsustavalt demokraatliku riigi ülesehitamise, majandusreformide ja euro-atlantilise lõimumise teele. Vaatamata positiivsetele muutustele on Gruusia sotsiaal-majanduslikud arengunäitajad endiselt madalad ning välisabi vajadus olemas. Gruusia on viimastel aastatel olnud Eesti kahepoolse arengukoostöö üks olulisemaid sihtriike ning Eesti riigi- ja erasektoril ning kodanikuühendustel on tekkinud jätkusuutlikud koostöösuhed.

Moldova

Elanike arv: 3,9 miljonit

SKP elaniku kohta (2005. a, ostujõupariteedi alusel): 2100 USA dollarit

Inimarengu näitajalt maailma riikide seas (2007/8): 111.

Vaesuses elavate inimeste osakaal: 48.5% alla riikliku vaesuspiiri (1990-2004), 20.8% alla 2 USA dollari päevas (1990-2005)⁵

Moldova on pärast iseseisvumist 1991. aastal püüdnud üles ehitada demokraatlikke riigistruktuure ning muutuda turumajanduslikuks riigiks. Moldova on teinud reformide elluviimisel edusamme. Seda tööd on vaja kindlasti jätkata, kuna Moldova jäänud üheks regiooni madalaimate arengunäitajatega riigiks, kus paljude inimeste elatustase on alla vaesuspiiri. Reformide elluviimisel vajab Moldova välisriikide toetust. Moldova on viimase paari aasta jooksul kujunenud Eesti kahepoolse arengukoostöö oluliseks sihtriigiks ja mõlemapoolne huvi koostööks riigi arengusse panustamisel kasvab jätkuvalt. Nagu Gruusia nii ka Moldova puhul võimaldab sarnane lähiajalugu ning riikide võrreldavad suurused pakkuda Eestil olulist lisaväärtust ning jõukohaselt panustada partnerriigi arengusse.

Ukraina

Elanike arv: 46,9 miljonit

SKP elaniku kohta (2005. a, ostujõupariteedi alusel): 6848 USA dollarit

Inimarengu näitajalt maailma riikide seas (2007/8): 76.

Vaesuses elavate inimeste osakaal: 19.5% alla riikliku vaesuspiiri (1990-2004), 4,9% alla 2 USA dollari päevas (1990-2005)⁶

Ukraina demokratiseerimine ja üleminek plaanimajanduselt turumajandusele on olnud vaevaline ning elluviidud reformid ei ole andnud oodatud tulemusi. Majandusnäitajad on aastate jooksul langenud ning viiendik elanikkonnast elab alla vaesuspiiri. Pärast valimisi 2004 ja oranži revolutsiooni on valitsuse pühendumus vajalike reformide elluviimisse suurenenud ning paranenud on ka sissetuleva välisabi suunamine ja koordineerimine. Eestil

⁴ UNDP inimarengu raport 2007/08

⁵ UNDP inimarengu raport 2007/08

⁶ UNDP inimarengu raport 2007/08

on Ukrainas abiprojektide elluviimisel juba pikaajaline kogemus, mitmeid projekte on elu viidud ka koostöös teiste doonorriikidega.

Projektipartnerid

Kuna Eesti arengukoostöö panust võidakse vajada ka väljaspool prioriteetseid partnerriike, siis plaanib Eesti üksikute arengukoostööprojektide raames teha koostööd ka teiste arenguriikidega, eelkõige Lõuna-Kaukaasias, Lääne-Balkanil, Lähis- ja Kesk-Idas, kuid ka teistes maailma regioonides. Arengukoostöö vahendeid kavandades jäetakse võimalus viia mõnes riigis läbi üksikuid arenguabiprojekte, kui partnerid on Eestilt palunud spetsiifilist abi, või toetada nendes riikides tegutsevaid rahvusvahelisi organisatsioone. Teadvustades Sahara-taguse Aafrika üleilmsel tasandil suurimaid arenguprobleeme, peab Eesti oluliseks hakata tulevikus arendama koostööd ka mõne selle regiooni riigiga.

MEEDE (AE8-M1): kahepoolse arengukoostöö elluviimise süsteemi täiustamine – sobivate arengukoostööprojektide leidmiseks konkursside süsteemi väljatöötamine ja rakendamine, lähtudes rahvusvahelisest tavast, partnerriigi vajadustest ning Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukavas seatud eesmärkidest; senisest tõhusama arengukoostööprojektide hindamise ja vajaduse korral seiresüsteemi väljaarendamine koostöös partnerriikidega ja seal tegutsevate doonoritega.

MEEDE (AE8-M2): koostöö prioriteetsete partnerriikidega – koostöösuhete arendamine ja enamiku kahepoolsete arengukoostööprojektide suunamine Afganistanile, Gruusiale, Moldovale ja Ukrainale; nende riikidega kestva koostöö ja dialoogi arendamine võimalikult erinevatel ühiskonnatasanditel, sh valitsustevahelise poliitilise dialoogi raames (võimaluse korral valitsustevaheliste koostöömemorandumite või -lepingute vormistamine); iga prioriteetse partnerriigi puhul konkreetsete koostöösuhete ja -valdkondade väljaselgitamine; teiste doonorite ja organisatsioonidega kolmepoolsete koostööprojektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine või teiste doonorite ja organisatsioonide projektides ja programmides osalemine ja nende kaasfinantseerimine; koostöö arendamine kodanikuühenduste kaudu.

MEEDE (AE8-M3): koostöö arendamine projektipartneritega – arengukoostööprojektide ettevalmistamiseks, rahastamiseks ja elluviimiseks vajalike vahendite ettenägemine, et konkreetse abivajaduse tekkimisel arendada kahepoolset koostööd või koostööd teiste doonorite ja rahvusvaheliste organisatsioonidega teiste arenguriikide suunal, eelkõige Lõuna-Kaukaasias, Lääne-Balkanil, Lähis- ja Kesk-Idas, kuid ka teistes maailma regioonides.

MEEDE (AE8-M4): koostöösuhete loomine mõne Sahara-taguse Aafrika vähim arenenud riigiga – vajalike ettevalmistuste tegemine ja vahendite ettenägemine arengukoostöösuhete arendamiseks.

Alaesmärk 9: Eesti esindamine üleilmsete arenguprobleemide lahendamisele ja vaesuse vähendamisele pühendunud olulisemates rahvusvahelistes organisatsioonides ning nende organisatsioonide eesmärgipärasele toimimisele ja tegevuse tulemuslikkusele kaasaaitamine

Paljusid arenguprobleeme on kõige tõhusam lahendada riikide ressursse ja teadmisi ühendades ehk multilateraalsete organisatsioonide kaudu. Eesti välispoliitika on suunatud

tõhusa multilateraalsuse toetamisele, samuti on arengukoostöö eesmärkide saavutamiseks vajalik toetada multilateraalsete institutsioonide tegevust, sest nendel organisatsioonidel on globaalsel või regionaalsel tasandil heaolu kasvatamise, säästliku arengu, demokraatia arengu, rahu ja julgeoleku tagamise või inimõiguste kaitse vallas suur kogemus ja asendamatu roll. Rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu on Eestil oma arengukogemusele tuginedes võimalik anda panus nende organisatsioonide paremasse toimimisse ning seeläbi rahvusvaheliste arengueesmärkide saavutamisse.

Multilateraalse arengukoostöö all peab Eesti rahvusvaheliste organisatsioonide rahalise toetamise kõrval silmas ka aktiivset sisulist panustamist toetatavate organisatsioonide töö tõhusamaks ja tulemuslikumaks muutmisel. Lisaks teeb Eesti aktiivset koostööd organisatsioonidega, nende programmide ja töötajatega prioriteetsetes partnerriikides ja teistes arenguriikides.

Eesti arengukoostöö seisukohalt on olulisimad rahvusvahelised organisatsioonid Euroopa Liit, ÜRO ja selle allorganisatsioonid, Maailmapank ning Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD). Kuivõrd arengukoostöö on väga tihedalt seotud ka teiste välispoliitiliselt oluliste valdkondadega nagu kaubandus ja julgeolek, siis on vajalik jälgida Eesti tegevuse arenguaspekte ka teistes Eesti jaoks olulistest rahvusvahelistes organisatsioonides nagu WTO, OSCE, NATO ja Euroopa Nõukogu.

Tegevus arengukoostöö seisukohalt olulisemate rahvusvaheliste organisatsioonide suunal:

Euroopa Liit

EL liikmesus on suurendanud Eesti välispoliitilist mõõdet, sidudes meid EL liikmete huvide kaudu kõigi maailma riikidega ja andes sellega võimaluse mõjutada üleilmseid arenguprotsesse. Paljud Eesti arengukoostööpoliitikat mõjutavad otsused võtame liikmesriikide abi parema sidususe huvides vastu EL tasemel. Selgete prioriteetidega, asjatundlik ning põhjalik ettevalmistus EL suunal tegutsemiseks annab meile eelkõige Eesti arengukoostöö prioriteetide valdkonnas võimaluse muuta kogu EL abi paremaks ja tulemuslikumaks.

MEEDE (AE9-M1): aktiivne liikmesus – osalemine EL diskussioonis, poliitika kujundamises ja abiprogrammide kavandamises, lähtudes Eesti arengukoostöö geograafilistest ja temaatilistest prioriteetidest.

MEEDE (AE9-M2): aktiivne osalemine EL koordineerimismehhanismides – EL ühtse hääle tugevdamiseks rahvusvahelisel tasemel, sealhulgas et tugevdada EL koostööd teiste arenguprobleemide seisukohalt oluliste multilateraalsete organisatsioonidega nagu ÜRO, Maailmapank, OECD jne.

MEEDE (AE9-M3): EL poliitikavaldkondade sidususe toetamine, tagades Eesti seisukohtade koherentsuse teiste arengukoostööd mõjutavate poliitikavaldkondade kujundamises, nagu nt kaubanduspoliitika.

ÜRO süsteem

Eesti kavatseb senisest aktiivsemalt toetada ÜRO erilist rolli rahvusvahelises arengukoostöösüsteemis ning arengueesmärkide saavutamisel. Selleks on Eesti olnud ja kavatseb ka edaspidi olla ÜRO arenguabiga seotud organisatsioonidele pikaajaliseks partneriks ja nende tegevust rahastada. Eesti toetuse esmaseks eesmärgiks on tugevdada

ÜRO kui multilateraalse süsteemi võimekust arengu- ja humanitaarprobleemide lahendamisel ning kaasa aidata organisatsioonide tegevuse tõhususe kasvule. Eesti peab oluliseks tõhustada nii ÜRO enda instantside omavahelist koostööd kui ka ühistegevust teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega.

MEEDE (AE9-M4): aktiivne liikmesus – aktiivseks partneriks olemine ÜRO süsteemis nii normatiivsel kui ka poliitika rakendamise tasandil, koostöö ÜRO allorganisatsioonidega abiprogrammide elluviimisel (eelkõige prioriteetsetes partnerriikides); kandideerimine ECOSOC liikmeks alates 2009. aastast ja ECOSOC rolli tugevdamise toetamine.

Maailmapank

Eesti toetab Maailmapanga selget suunitlust üleilmse vaesuse vähendamisele ning selle tegevuses ja hinnangutes majandusnäitajate kõrval järjest enam ökoloogiliste, sotsiaalsete ja hea valitsemise alaste tegurite arvestamist. Eesti osaleb Maailmapanga töös Põhjamaade (Soome, Rootsi, Norra, Taani, Island) ning Läti ja Leeduga ühes Põhja-Balti valijaskonnas. Tuginedes eelkõige oma arengukogemusele, on Eestil võimalik anda panus Maailmapanga paremasse toimimisse ning seeläbi rahvusvaheliste arengueesmärkide saavutamisse.

MEEDE (AE9-M5): doonorriigiks muutumine Maailmapangas – Eesti staatuse muutmine IBRD-s abisaajariigist doonorriigiks; IDA doonorriigiks saamine ja osalemine doonorina Maailmapanga ja IDA töös.

MEEDE (AE9-M6): koostöö teiste Põhja-Balti valijaskonna liikmetega – senisest aktiivsem osalemine Põhja-Balti valijaskonna panga poliitikat kujundavate seisukohtade väljatöötamisel.

MEEDE (AE9-M7): koostöö Maailmapanga fondide (*Trust Fund*) kaudu – ühendades Eesti Maailmapanga-suunalist tegevuse ja kahepoolse arengukoostöö, analüüsib ja hindab Eesti võimalusi arendada koostööd Maailmapangaga usaldusfondide kaudu.

OECD

OECD on arenguabi statistika koguja ning doonortegevuste harmoneerimise ja koordineerimise eestvedaja. Eesti üheks välispoliitiliseks eesmärgiks on ühinemine OECD-ga.

MEEDE (AE9-M8): – koostöö tihendamine OECD-ga. OECD arenguabi komitee (DAC) vaatljastaatuse saavutamine. Kuni selle saavutamiseni Euroopa Komisjoniga aktiivse koostöö tegemine OECD arenguabi teemadel.

<u>Alaesmärk 10: Eesti arengukoostööd elluviivate nii avalike kui ka mittetulundussektori institutsioonide võimekuse suurendamine</u>
--

Eesti arengukoostööd partnerriikide ja nende institutsioonidega viivad ellu Välisministeerium, teised ministeeriumid, omavalitsusüksused ja mittetulundussektori esindajad vastavalt rahvusvahelistele kohustustele, “Eesti arengukoostöö põhimõtetele”, käesolevale arengukavale ning “Arengu- ja humanitaarabi andmise korrale”. Arengukoostööga seotud inimeste ja organisatsioonide arendamisel on vaja pöörata tähelepanu nii otseselt arengukoostööga seotud valdkondlike teadmiste tõstmisele

(sealhulgas teadmised arengumaadest) kui ka teadmistele teistest arengukoostööga seotud valdkondadest nagu kaubanduspoliitika ja julgeolekupoliitika. Arengukoostöö vahendite kasvades tekib vajadus tõsta ka haldussuutlikkust (projektide juhtimine, eelarvestamine ja raamatupidamine, projektide hindamine jne).

MEEDE (AE10-M1): arengukoostööga seotud ametnike koolitamine – arengukoostööga seotud täiendusõppe ja koolitusvõimaluste leidmine ja organiseerimine kas Eestis või teistes riikides Välisministeeriumi, teiste ministeeriumite ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse töötajatele, kes puutuvad kokku Eesti arengukoostöö kavandamise, elluviimise või hindamisega; võimaluste leidmine ja rakendamine arengukoostööga tegelevatele inimestele praktiliste kogemuste saamiseks rahvusvaheliste organisatsioonide, MTÜ-de või teiste doonorite juures.

MEEDE (AE10-M2): järjepidev vajaduste hindamine – kooskõlas arengukoostöö rahaliste vahendite suurenemisega inimressursi vajaduste järjepidev hindamine ning selle suurendamine vajaduse järgi.

MEEDE (AE10-M3): infovahetuse parandamine – Interneti-põhise andmebaasi töölerakendamine arengukoostöö paremaks koordineerimiseks erinevate institutsioonide vahel.

MEEDE (AE10-M4): kodanikuühiskonna esindajate koolitamine – koolituste ja seminaride korraldamise toetamine eelkõige arengukoostööprojektide elluviimise ja rahvusvaheliste partneritega koostöö toetamiseks.

MEEDE (AE10-M5): kodanikuühiskonnaga kaasatuse suurendamiseks dialoogi arendamine – arengukoostööga seotud kodanikuühenduste katusorganisatsiooni toetamine; ühisürituste korraldamine.

VI ALAVALDKOND:

4.3.6. TEAVITAMINE JA MAAILMAHARIDUS

<u>Alaeesmärk 11: Eesti avalikkuse, eriti noorte teadlikkuse suurendamine arengukoostööst ja üleilmsetest arenguprobleemidest</u>
--

Kuivõrd Eesti arengukoostööpoliitika ja -tegevused muutuvad järjest olulisemaks välispoliitiliseks väljenduseks ning riigi panus rahvusvahelisse arengukoostöösse suureneb, siis on vajalik senisest aktiivsem ja eesmärgipärasem ühiskonnaliikmete teavitamine. Teavitustegevuse kaudu on võimalik saavutada nii kodanike ja nende ühenduste suurem kaasatus arenguabi andmisse kui ka suurem toetus Eesti tegevusele üleilmsete arenguprobleemide lahendamisel. Senised teadmised üleilmsetest arenguprobleemidest on 2008. aasta mais läbiviidud avaliku arvamuse küsitluse põhjal küll tõusnud ja arengukoostöö suhtes toetavad, kuid tarvidus järjepideva teavitustegevuse osas püsib endiselt. Eesti arengukoostöö-alase teavitamise olulisimateks sihtrühmadeks on noored, kodanikuühiskonna aktiivsed liikmed ja erasektori esindajad. Et saavutada tulemuslik ja järjepidev elanikkonna teavitamine ja kaasatus, on vajalik meedia parem informeeritus ja suurem huvi arenguteemade vastu.

MEEDE (AE11-M1): teavitamine – kaasfinantseerimise ja ühise organiseerimise kaudu ühiskonnas arengukoostööteemalisi diskussioone edendavate kolmanda sektori

organisatsioonide teavitamistegevuse nagu konverentside, seminaride, meediakajastuste ja loengute toetamine.

MEEDE (AE11-M2): arengukoostöotemaatika tutvustamine kooliharidussüsteemis – leida ja võimaluse korral rakendada viisid, kuidas haridussüsteemi kaudu noori arenguteemal rohkem harida ja informeerida ehk teisisõnu edendada maailmahariduse andmist; luua võimalused pikaajaliseks sisuliseks tegevuseks õpetajate teadmiste ja oskuste tõstmiseks maailmahariduse teemade õpetamisel.

MEEDE (AE11-M3): vabatahtliku tegevuse soodustamine – suurendada arengukoostöö raames vabatahtlikuks minemise võimalusi erinevate koostööprojektide ettevalmistamise ja elluviimise kaudu, sh koostöös rahvusvaheliste organisatsioonidega.

MEEDE (AE11-M4): informatsioonile juurdepääsu parandamine – Eesti ja rahvusvaheliste organisatsioonide arengukoostööd käsitleva informatsiooni avaldamise ja levitamise toetamine; erinevate ürituste ja meediakanalite abil äri sektori pidev teavitamine võimalustest investeerida arengumaadesse, järgides samas sotsiaalselt vastutustundliku ettevõtluse printsiipe.

MEEDE (AE11-M5): meedia esindajate koolitamine – Eesti meedia esindajatele arengukoostöö valdkonnas koolitusvõimaluste leidmine ja vajaduse korral koolituse kaasfinantseerimine; ajakirjanike arengumaadesse tehtavate visiitide soodustamine.

MEEDE (AE11-M6): teadusasutuste kaasatuse suurendamine – infovahetuse, kontaktide loomise ja muu teavitamise kaudu suurendada teadusasutuste huvi arenguriikide ja arenguprobleemide vastu, et saavutada selle valdkonna parem käsitlus õppekavades ja uurimustes.

5. Humanitaarabi tegevusvaldkond

5.1 Hetkeolukorra analüüs

Lisaks prioriteetsete partnerriikide majandusliku ja sotsiaalse arengu toetamisele on Eesti oma võimaluste kohaselt aidanud ka neid maailma riike, mida on tabanud loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofid. Humanitaarabi andmine kui inimeste ja riikide vahelise solidaarsuse ehedaim vorm on samuti Eesti välistegevuse lahutamatu osa.

Alates 1998. aastast on Eesti andnud humanitaarabi paljudele riikidele: Lõuna- ja Kagu-Aasia maavärina ja tsunamite ohvrite abistamiseks, Sudaani põgenike abistamiseks, Põhja-Osseetias Beslani pantvangidraamas kannatanute abistamiseks, Venemaa Pihkva oblastile ravimite näol, Gruusiale põua tõttu toiduabi, Poolale ja Tšehhile üleujutuste tagajärgede likvideerimiseks, Türgile, Indiale, Iraanile, Pakistanile ja Indoneesiale maavärina tagajärgede likvideerimiseks, Afganistanile, Sudaanile ja Kongole põgenike olukorra leevendamiseks, Iraagi ja Liibanoni elanike sõjajärgse olukorra leevendamiseks. Tõhusaim ja tihti operatiivseim viis on toetada looduse põhjustatud või inimtekkelistes katastroofides kannatanuid rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu, kuivõrd enamasti on rahvusvaheliste organisatsioonide esindajad eelnevalt kohapeal olemas ja tunnevad kohalikke olusid, nad on pädevad keerulistes oludes abiandmisel ning saavad erinevate doonorite panuseid ühendades reageerida adekvaatses mahus ja kiirusel. Seepärast on enamik Eesti humanitaarabi panusest abivajajateni toimetatud selliste rahvusvahelise organisatsioonide kaudu nagu UNHCR, ICRC ja UNICEF. Eesti on nimetatud

organisatsioonide ja OCHA tegevust toetanud ka iga-aastaste vabatahtlike annetustega. Eesti päästeekspertid on korduvalt osalenud erinevate katastroofide puhul ka OCHA UNDAC meeskondade töös. Siseministeeriumi haldusalas olev Päästeamet on aastate jooksul saavutanud rahvusvahelistele standarditele vastava pääste- ja humanitaarabi osutamise võimekuse, mis lubab Eestil looduskatastroofist räsitud piirkonda vajaduse korral saata erinevate ülesannete täitmiseks valmis oleva meeskonna – EDRT. 2005. aastal saadeti EDRT kahele missioonile – tsunamist räsitud Indoneesiasse ja maavärinast purustatud Pakistan.

Õiguslik alus

Eesti senise humanitaarabi andmise alusdokumendiks on olnud Riigikogus 15. jaanuaril 2003 heaks kiidetud **“Eesti arengukoostöö põhimõtted”**. Vabariigi Valitsuse seadus ja välissuhtlemisseadus sätestavad täpsemalt humanitaarabi andmise mehhanismid. Humanitaarabi andmise konkreetset protseduurid on määratud kindlaks Vabariigi Valitsuse asjaomase määruse (RTL 2003, 37, 248) ning välisministri määrusega (RTL 2003, 60, 843). Humanitaarabi andmise, välja arvatud Eesti päästemeeskonna saatmise, otsustab välisminister. Eesti päästemeeskonna saatmist reguleerib asjaomane Vabariigi Valitsuse määrus.⁷

Rahalised vahendid

Nagu arengukoostöö vahendid nii on ka humanitaarabi vahendid alates 2004. aastast Välisministeeriumi eelarves ühisel arengu- ja humanitaarabi vahendite real. Aastatel 1999–2003 kujunes Eesti humanitaarabi panuseks keskmiselt 2 miljonit krooni. 2005. aastal suurenes Eesti humanitaarabi 10,3 miljoni kroonini, kuid seda eelkõige tänu EDRT kahele missioonile. 2006. aastal oli Välisministeeriumis humanitaarabiks planeeritud 5 miljonit krooni, 2007. aastal 7 miljonit ja 2008. aastal 13 miljonit krooni.

Institutsioonid

Vabariigi Valitsuse seaduse ja välissuhtlemisseaduse kohaselt vastutab humanitaarabi andmise ja selle koordineerimise eest Välisministeerium. Riigisiselt on partneriteks olnud Siseministeeriumi haldusalas olev Päästeamet, kes vastutab Eesti päästemeeskonna (EDRT) ettevalmistamise ja väljasaatmise eest, ning Eesti Punane Rist, kes on edastanud Eesti humanitaarabi looduskatastroofist või konfliktist räsitud piirkondadesse.

5.2 Humanitaarabi eesmärk ja meetmed

HUMANITAARABI EESMÄRK: inimelude päästmine ning loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofides kannatanute abistamine ja neile inimväärse elu võimaldamine, pöörates eelkõige tähelepanu kõige haavatavamatele elanikkonnarühmadele.
--

Eesti hindab iga humanitaarabi vajadust eraldi ning osutab abi viisil, mis on asjakohases olukorras kõige vajalikum ja kooskõlas ülejäänud abi osutajate tegevusega. Eesti lähtub rahvusvahelisest humanitaarõigusest ja humanitaarabi andmise põhimõtetest, nagu erapooletus, humaansus ja võrdsus.

Eesti peab oluliseks EL kui üleilmselt suurima humanitaarabi andja suuremat aktiivsust rahvusvahelise humanitaarabi süsteemi tõhustamisel ja koordinatsiooni parandamisel.

⁷ “Rahvusvahelistel päästetöödel osaleva meeskonna moodustamise, selle valmisoleku tagamise, päästetöödele lähetamise ja kulude katmise kord” (Vabariigi Valitsuse 22. juuni 2001. a määrus nr 207)

Kasvavalt oluliseks võimaluseks humanitaarkriisidele reageerimisel on ka militaar-tsiiviilinstitutsioonide tihedam koostöö ja militaarotstarbeliste ressursside kasutamine humanitaarabi andmisel.

MEEDE (SE2-M1): humanitaarabi osutamine abivajajatele – üleilmsel tasandil humanitaarabi vajaduste pidev analüüs ja hindamine, vajaduse ilmnemisel humanitaarabi andmise operatiivne ettevalmistamine (kahepoolse abina või rahvusvaheliste organisatsioonide vahendusel), rahastamine ja abi osutamine.

MEEDE (SE2-M2): rahvusvahelise humanitaarabi süsteemi ja koordineerimise aktiivne toetamine – iga-aastaste vabatahtlike annetuste kaudu OCHA tegevuse toetamine, Eesti ekspertide saatmise ettevalmistamine, rahastamine ja korraldamine ÜRO rahvusvahelistesse kriiside ja katastroofide koordineerimis- ja hindamismeeskondadesse (UNDAC); iga-aastaste vabatahtlike annetuste tegemine ÜRO hädaabi keskfondi (CERF), suurendades sellega panust unustatud konfliktides kannatajatele ning piisava tähelepanuta katastroofide ohvritele; iga-aastaste vabatahtlike annetuste tegemine ÜRO pagulaste ülemkomissari (UNHCR) institutsioonile pagulaste ja sisepõgenike elutingimuste parandamiseks erinevates regioonides; osalemine nii EL raames kui ka koostöös Põhjamaadega rahvusvahelise humanitaarabi süsteemi tõhustamise ja koordineerimise algatustes.

MEEDE (SE2-M3): Eesti humanitaarabi osutavate institutsioonide võimekuse tagamine – Eesti päästemeeskonna (EDRT) rahvusvahelise võimekuse tagamine, Välisministeeriumi humanitaarabiga seotud ametnike koolitamine, vajaduse korral Eesti Punase Risti võimekuse toetamine.

MEEDE (SE2-M4): arenguriikide kriisideks valmisoleku suurendamise toetamine – kahepoolsete projektide ettevalmistamine, rahastamine ja elluviimine partnerriikide institutsioonide kriisideks valmisoleku võimekuse tõstmiseks; rahvusvaheliste organisatsioonide asjaomase tegevuse toetamine.

6. Rahalised vahendid

Eesti kavatab suurendada ametlikku arenguabi aastaks 2010 tasemeni 0,1% RKP-st (tabel 1) ja püüelda EL Ministrite Nõukogu 25. mai 2005 otsuses lubatu kohaselt tasemeni 0,17% RKP-st aastaks 2011 (aastaks 2011 tähendab see 598 miljonit krooni⁸). Samas peab Eesti silmas pidama ka EL Ministrite Nõukogu 25. mai 2005 otsuses antud lubadust püüda saavutada tase 0,33% RKP-st aastaks 2015.

Ametliku arenguabi statistiline väljendus vastavalt OECD arenguabi komitee kriteeriumitele, sealhulgas ka eelmainitud protsendilised näitajad, hõlmab järgmisi tegevusi: Välisministeeriumi arengu- ja humanitaarabi, osalemine rahvusvahelistel tsiiviilmissioonidel, teiste ministeeriumite arenguabi ja arengumaadele suunatud humanitaarabitegevused, maksed rahvusvahelistele arengu- ja humanitaarabi organisatsioonidele, sh liikmemaksud, arengu- ja humanitaarabiga seotud riigisisene teavitamine, aga ka teatavat laadi halduskulud. Suurima osa Eesti ametlikust arenguabist moodustab Eesti EL eelarvemakse see osa, mis suunatakse EL eelarve kaudu Euroopa Komisjoni arengukoostöö ja humanitaarabi finantseerimiseks. Alates 2011. aastast

⁸ Aluseks on võetud Rahandusministeeriumi 2008. aasta kevadine majandusprognoos

lisandub sellele ka Eesti sissemakse 10. Euroopa Arengufondi. Alates 2005. aastast loeb Eesti kooskõlas OECD arenguabi komitee kriteeriumitega arenguabiks vaid arengumaadele suunatud abi.

TABEL 1: Eesti arengukoostööks ja humanitaarabiks riigieelarves kavandatud vahendid 2006–2010 (miljonit krooni), lähtudes Vabariigi Valitsuse otsusest (25. okt 2007)⁹

	2006	2007	2008	2009	2010
RKP	197 600	227 000	254 400	286 400	318 200
Ametliku arenguabi (arengukoostöö ja humanitaarabi) vahendite % RKP-st	0,09	0,08	0,09	0,08	0,10
1. Ametliku arenguabi (arengukoostöö ja humanitaarabi) vahendite kogusumma	180	188	217	225	320
1.2 Arengukoostöö vahendid	148	154	182	188	266
1.2.1 Välisministeeriumi eelarves, sh	19	27	63	63	125
<i>arengukoostöö ja humanitaarabi eelarvereal</i>	10	15	47	47	106
<i>muudel Välisministeeriumi eelarveridadel, sh:</i>	9	12	16	16	19
<i>Halduskulud</i>	2,9	4,6	5,5	5,5	6,0
<i>rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud</i>	0,7	0,5	1,4	1,4	3,4
<i>tsiviilmissioonid</i>	5,0	5,6	7,5	7,5	9,5
1.2.2 Eesti sissemaksest EL eelarvesse	121	117	94	100	114
1.2.3 Euroopa Arengufond (EDF)*	-	-	-	-	-
1.2.4 Muud ministeeriumid, riigiasutused ja KOV-d, sh:	8,5	10,4	25,4	25,3	27,4
<i>Haridus- ja Teadusministeerium</i>	1,6	2,0	1,6	1,6	2,0
<i>Kaitseministeerium</i>	1,4	1,5	1,9	2,0	2,2
<i>Rahandusministeerium**</i>	1,2	0,7	2,5	2,5	2,5
<i>IDA</i>	-	-	13,5	11,6	11,6
<i>Keskkonnaministeerium</i>	0,6	0,6	0,6	1,0	1,0
<i>Sotsiaalministeerium</i>	0,5	0,6	0,7	0,7	1,0
<i>Justiitsministeerium</i>	0,03	0,1	-	-	0,1
<i>Põllumajandusministeerium</i>	0,7	1,0	0,8	1,0	1,2
<i>Kultuuriministeerium</i>	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
<i>Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium***</i>	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
<i>Siseministeerium</i>	1,1	1,5	1,9	3,0	3,0
<i>teised riigiasutused ja KOV-d</i>	1,1	2,0	1,5	1,5	2,4
1. 3 Humanitaarabi vahendid	32	34	35	37	54
1.3.1 Välisministeeriumi arengukoostöö ja humanitaarabi eelarvereal (26%)	5	7	13	13	27
1.3.2 muud ministeeriumid	0,1	0,6	1,1	2,1	2,4
1.3.3 Eesti sissemaksest EL eelarvesse (18%)	27	26	21	22	25

* EDF esimene sissemakse toimub aastal 2011 vastavalt Euroopa Komisjoni otsusele 31.08.2007

** Sõltuvalt IMF arveldusühiku SDR kursist võib seoses IBRD liikmesusega tekkida vajadus eraldada umbes 2 mln krooni Eesti osaluse säilitamiseks. (allikas Rahandusministeerium)

*** arvestades, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium jätkab sarnaselt 2006. ja 2007. a liikmemaksud tasumist UPU-le (Üleilmne Postiliit) ja ITU-le (Rahvusvaheline Telekommunikatsiooni Liit)

⁹ Tabeli 1 sisu on muutuv vastavalt riigieelarve läbirääkimiste tulemusele ning Välisministeerium täiendab tabelit koostöös teiste ministeeriumitega.

TABEL 2: Võrdluseks on toodud Eesti arengukoostöö vahendite kasv 2007–2011, et jõuda EL nõukogu lõppjäreldestes seatud eesmärgini 0,17%-ni RKP-st:

	2007	2008	2009	2010	2011
RKP (mld krooni)*	228,7	254,4	286,4	318,2	352,4
Ametliku arenguabi % RKP-st	0,08	0,09	0,08	0,1	0,17
Ametliku arenguabi (arengukoostöö ja humanitaarabi) vahendite kogusumma	188	217	225	320	598

* RKP aluseks on võetud Rahandusministeeriumi 2008. aasta kevadine majandusprognos

7. Arengukava elluviimine ja juhtimine

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi valdkonna arengukava elluviimise ja juhtimise eest vastutab Välisministeerium. Arengukavas sätestatud meetmete raames viivad tegevusi ellu peale Välisministeeriumi ka teised ministeeriumid ja nende allasutused, Riigikogu, omavalitsusüksused, mittetulundussektor ja ärisektor.

Välisministeerium esitab iga aasta 1. juuniks Vabariigi Valitsusele aruande valdkonna arengukava täitmise, arengukavas ja rakendusplaanis esitatud eesmärkide saavutamise ja meetmete tulemuslikkuse kohta. Selleks küsib Välisministeerium ka teiste arengukavaga seotud institutsioonide arvamust ning hinnangut elluviidud tegevuste vastavuse kohta arengukavas sätestatud eesmärkidele. Lisaks arvestab Välisministeerium otseselt arengumaadele suunatud arengukava eesmärkide ja tegevuste (projektid, rahvusvahelistele organisatsioonidele tehtavad toetused jt) puhul ka partnerriikide ja sealsete partnerinstitutsioonide ning rahvusvaheliste arengukoostöö ja humanitaarabiga seotud organisatsioonide hinnangutega vastavates sektorites arengumaades tehtud edusammudele.

Välisministeeriumi eelarves olevatest arengukoostöö ja humanitaarabi vahenditest rahastatavate tegevuste (arengukoostööprojektide) vastavust arengukava eesmärkidele ja tulemuslikkust hindab arengukoostöökomisjon, tuginedes kehtivatele õigusaktidele. Teiste ministeeriumite rahastatud tegevuste puhul toimub Välisministeeriumiga pidev koostöö ja infovahetus.

Välisministeerium koostab kooskõlas teiste institutsioonidega rakendusplaani ning jälgib selle täitmist ja arengukavas seatud eesmärkidele vastavust.

Teised ministeeriumid informeerivad riigieelarve koostamise protsessi ajal Välisministeeriumi nende haldusalas eelolevaks eelarveaastaks kavandatavast arengukoostööst, mille põhjal Välisministeerium muudab vajaduse korral rakendusplaani. Lisaks esitavad teised ministeeriumid iga aasta esimeses kvartalis Välisministeeriumile kui Eesti arengukoostöö statistikat koguvale asutusele andmed eelneva aasta tegevuste kohta. Välisministeerium koostab selle põhjal ülevaate Eesti riigieelarveliste asutuste vahendite kohta, mis mahuvad arengukoostöö definitsiooni alla OECD arengukoostöö komitee meetodika kohaselt, ning esitab selle OECD DAC-le.

Mõisted ja kasutatud lühendid

- “Ametlik arenguabi” (*Official Development Assistance – ODA*) – rahvusvaheline termin, mis hõlmab arenguriikidele avalikust sektorist majandusliku arengu ja heaolu toetamiseks antavaid laene ja grante, sealhulgas humanitaarabi. Ametliku arenguabi definitsiooni ja sinna alla loetavad abitegevused otsustab OECD arenguabi komitee (DAC). Ametliku arenguabi terminist lähtuvalt kogub OECD ka rahvusvahelist arenguabi statistikat.
- “Arenguabi ehk arengukoostöö” (*development aid/assistance/co-operation*) – üldtermin, mis hõlmab arenguriikidele suunatud rahalist abi, oskusteabe edasiandmist (tehniline abi) ning materiaalset abi kahe- või mitmepoolse koostöö korras.
- “Arenguriik ehk arengumaa” (*developing country*) – riik, mis on Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) poolt sellisena klassifitseeritud arenguabi komitee (DAC) nimekirjas.
- “CERF” (*Central Emergency Response Fund*) – ÜRO hädaabi keskfond.
- “DAC” (Development Assistance Committee) – OECD arenguabi komitee.
- “Doonorriik” (*donor country*) – riik, mis annab arengu- või humanitaarabi teisele riigile või regioonile.
- “ECHO” (*European Community Humanitarian Office*) – Euroopa Liidu humanitaarabi büroo.
- “EDF” (*European Development Fund*) – Euroopa arengufond, mille vahenditest finantseerib Euroopa Komisjon Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani riikidele antavat abi.
- “EDRT” (*Estonian Disaster Relief Team*) – rahvusvahelistel päästetöödel osalev Eesti Vabariigi päästemeeskond ehk Eesti päästemeeskond.
- “GAERC” (*General Affairs and External Relations Council*) – EL üldasjade ja välissuhete nõukogu.
- “GEF” (*Global Environmental Facility*) – üleilmne keskkonnafond.
- “Humanitaarabi” (*humanitarian aid*) – kriisiabi ja/või abi looduslike või inimese esile kutsutud õnnetuste tagajärgede leevendamiseks/likvideerimiseks.
- “IBRD” (*International Bank for Reconstruction and Development*) – Rahvusvaheline Rekonstruktsiooni- ja Arengupank. Kuulub Maailmapanga Gruppi.
- “ICRC” (*International Committee of the Red Cross*) – Rahvusvaheline Punase Risti Komitee.
- “IDA” (*International Development Association*) – Maailmapanga Gruppi kuuluv Rahvusvaheline Arenguassotsiatsioon.
- “IFRC” (*International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies*) – Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsioon.
- “IKT” – info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.
- “Inimarengu indeks” (*Human Development Index – HDI*) – ÜRO arenguprogrammi (UNDP) koostatav näitaja, mis sünteesib numbrilisel skaalal inimarengu kolm aspekti: eluiga, teadmised ja üldine elatustase.

- “IMF” (*International Monetary Fund*) – Rahvusvaheline Valuutafond.
- “Kahepoolne (bilateraalne) arengukoostöö” (*bilateral development cooperation*) – arenguabi, mida doonorriik või doonorriigid koostöös annavad abisaajariigile.
- “Maailmapank” (*World Bank – WB*) – IBRD ja IDA (vt eraldi). Maailmapanga Gruppi kuuluvad peale IBRD ja IDA veel Rahvusvaheline Finantskorporatsioon (*International Finance Corporation – IFC*) ja Investeeringute Vastastikuse Garanteerimise Agentuur (*Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA*) ning Rahvusvaheline Investeeringuvaidluste Lahendamise Keskus (*International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID*).
- “Multilateraalne arengukoostöö” (*multilateral development cooperation*) – arenguabi, mida abisaajariigile annavad rahvusvahelised organisatsioonid või mida antakse nende vahendusel.
- “OECD” (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) – Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon.
- “OECD arenguabi komitee” (*Development Assistance Committee – DAC*) – üks OECD spetsialiseeritud komiteedest, mille eesmärgiks on suurendada arengumaadele kättesaadavaid vahendeid ja parandada nende kasutamise tõhusust. Selleks toetatakse erinevaid abiprogramme ja koordineeritakse riikidevahelist arengukoostöö alast tegevust.
- “OCHA” (*United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*) – ÜRO humanitaarabi koordineerimise büroo.
- “Ostujõupariteet” (*PPP purchasing power parity*) – väljendab valuuta tegelikku ostujõudu ja erineb ametlikust valuuta vahetuskursist.
- “Prioriteetne partnerriik” (*priority partner country*) – arenguriik, millega Eesti teeb tihedamat koostööd selle riigi arengu hüvanguks ning mis on sellisena arengukavas määratletud.
- “Projektipartner” (*project partner*) – arenguriik, mille hüvanguks viib Eesti ellu arengukoostööprojekte ning mis ei ole määratletud partnerriigina.
- „PRSP” – rahvusvaheliselt tunnustatud riiklik arengustrateegia, mis koostatakse kogu ühiskonda kaasates riiklike eesmärkide ja prioriteetide seadmiseks.
- “RKP (rahvuslik koguprodukt)” (*gross national income – GNI*) – teatud aasta jooksul riigi tootmistegurite loodud lõpptarbimisega kaupade ja teenuste kogusumma rahalises väljenduses.
- “SKP (sisemajanduse koguprodukt)” (*gross national product – GDP*) – riigi majandusterritooriumil ühe aasta jooksul residentide ja mitteresidentide toodetud kaupade ja teenuste lisandväärtus turuhindades.
- “UNDAC” (*United Nations Disaster Assessment and Coordination*) – ÜRO rahvusvaheline kriiside hindamise ja koordineerimise süsteem.
- “UNDP” (*United Nations Development Programme*) – ÜRO arenguprogramm.
- “UNEP” – (*United Nations Environment Programme*) – ÜRO keskkonnaprogramm.
- “UNICEF” (*United Nations Children’s Fund*) – ÜRO lastefond.

“UNIFEM” (*United Nations Development Fund for Women*) – ÜRO naiste arengu fond.

“UNHCR” (*United Nations High Commissioner for Refugees*) – ÜRO pagulaste ülemkomissari amet.

“WTO” (*World Trade Organisation*) – Maaailma Kaubandusorganisatsioon.

“ÜRO” (*United Nations – UN*) – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon.